

دو پژوهش درباره‌ی شعر و بازی‌های کودکان

اشاره

در بخش پژوهش مجله، پژوهش‌های مرتبط با پیش‌دبستانی در دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی کشور را به‌طور کامل و نیز در حد چکیده معرفی می‌کنیم. آنچه در پی می‌آید، چکیده‌ی دو پژوهش دانشجویی برای دریافت درجه‌ی کارشناسی ارشد است. این دو پژوهشگر در ماه‌های اخیر از نتایج یافته‌های خود دفاع کرده‌اند.

مقایسه‌ی تأثیر بازی‌های سنتی و بازی‌های رایانه‌ای بر تفکر خلاق کودکان دوره‌ی آمادگی شهرکرد در سال تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵

کارشناس ارشد پیش از دبستان؛ کتایون بنی طالبی

چکیده

هدف از انجام پژوهش حاضر، مقایسه‌ی میزان تأثیر بازی‌های سنتی و بازی‌های رایانه‌ای بر رشد تفکر خلاق کودکان دوره‌ی آمادگی و دادن پاسخ به این سؤال است که: آیا بین میزان تأثیر بازی‌های سنتی و بازی‌های رایانه‌ای بر رشد تفکر خلاق کودکان دوره‌ی آمادگی، تفاوت معنی‌داری وجود دارد یا نه؟

پژوهش یک فرضیه‌ی اصلی دارد: بین میانگین نمره‌ی «خلاقیت» کودکانی که بازی‌های سنتی انجام می‌دهند و میانگین نمره‌ی «خلاقیت» کودکانی که بازی‌های رایانه‌ای انجام می‌دهند، تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

همچنین، به منظور بررسی تأثیر بازی‌های سنتی و رایانه‌ای بر عناصر خلاقیت نیز چهار فرضیه‌ی فرعی طرح شده‌اند که تأثیر بازی‌ها را بر رشد چهار عنصر خلاقیت یعنی سیالی، انعطاف‌پذیری، بسط و ابتکار بررسی می‌کنند.

جامعه‌ی آماری مورد نظر عبارت بودند از: کلیه‌ی کودکان دوره‌ی آمادگی استان چهارمحال و بختیاری در سال تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵ در مراکز پیش‌دبستانی (مهدهای کودک). ولی با توجه به نیاز به کار و هزینه‌ی زیاد و جلوگیری از اتلاف وقت و صرفه‌جویی در منابع مالی، محقق کلیه‌ی کودکان دوره‌ی آمادگی مهدهای کودک شهرکرد در سال تحصیلی ۸۶-۸۵ را به عنوان جامعه‌ی در دسترس در نظر گرفت و نمونه‌ی مورد نظر، از این جامعه انتخاب شد. جمعیت نمونه با استناد به آن که روش تحقیق این پژوهش علی-مقایسه‌ای است، در هر کدام از گروه‌ها ۲۰ نفر انتخاب شد. برای نمونه‌گیری، ابتدا با استفاده از روش خوشه‌ای یک مرحله‌ای، کودکان دوره‌ی آمادگی دو مهد کودک انتخاب شدند و بعد از انجام آزمون هوش و انتخاب کودکانی با سطح هوشی ۱۰۶-۱۱۵، تعداد ۴۰ نفر با روش تصادفی ساده با استفاده از گروه‌های در دسترس انتخاب شدند. بعد از آن، آزمون خلاقیت تصویری تورنس (فرم ب) به عنوان پیش‌آزمون برای کل نمونه اجرا شد. سپس گروه آزمایش یک به مدت دو ماه و نیم بازی‌های سنتی و گروه آزمایش دو نیز در همین مدت بازی‌های رایانه‌ای را اجرا کردند. در پایان دوره، آزمون خلاقیت به عنوان پس‌آزمون برای هر دو گروه انجام شد. نمرات حاصل از دو بار آزمون هر دو گروه، با روش‌های آماری «t مستقل»، تجزیه و تحلیل شد. نتایج پژوهش نشان داد:

- بین میانگین نمره‌ی خلاقیت کودکانی که بازی‌های سنتی انجام می‌دهند و میانگین نمره‌ی خلاقیت کودکانی که بازی‌های رایانه‌ای انجام دادند، تفاوت معنی‌داری وجود ندارد.
- بین میانگین نمره‌ی «سیالی» کودکانی که بازی‌های سنتی انجام می‌دهند، با میانگین نمره‌ی «سیالی» کودکانی که بازی‌های رایانه‌ای انجام می‌دهند تفاوت معنی‌داری وجود دارد.
- بین میانگین نمره‌ی «انعطاف‌پذیری» کودکانی که بازی‌های سنتی انجام می‌دهند، با میانگین نمره‌ی «انعطاف‌پذیری» کودکانی که بازی‌های رایانه‌ای انجام می‌دهند، تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

این پژوهش توسط دکتر فرخنده مفیدی راهنمایی شده و دکتر غلامرضا صرامی فروشانی، مشاوره‌ی آن را برعهده داشته است. اصل پژوهش در دانشکده‌ی علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه علامه طباطبائی نگهداری می‌شود.

مبانی نظری، ویژگی‌ها و مفاهیم اصلی شعر و سرودهای کودکان دوران معاصر در ایران (۱۳۸۵ - ۱۳۰۰ هجری شمسی)

کارشناس ارشد پیش از دیستان؛ حسین تاران

چکیده

امروزه به جرات می‌توان ادبیات کودک و نوجوان را یکی از شاخه‌های پرمخاطب و محبوب ادبیات معرفی کرد. در این وادی، شعر کودک، جزئی پرمخاطب از پیکره‌ی شعر فارسی به حساب می‌آید و در تمامی جهات، چه از نظر ساختار و چه از نظر محتوا، پیرو ساختمان رایج شعر در معنای خاص کلمه است و توجه خاص به مخاطب، آن را به سمت سادگی و روانی سوق داده است. سرودن شعر برای کودکان و یا حتی انتخاب شعری مناسب برای آن‌ها، از کارهای سهل و ممتنع محسوب می‌شود که در عین دشواری، آسان می‌نماید. در شعر کودک، تکنیک و وجوه فنی غلبه دارند و در شعر بزرگ سال، هنر حرف اصلی را می‌زند. هرچه از سنین پایین به طرف بالا حرکت می‌کنیم، به شعر به مفهوم عام آن نزدیک‌تر می‌شویم و اهمیت وجه هنری بیشتر می‌شود. خصوصیات شعر کودک و نوجوان در مقاطع گوناگون سنی تغییر و تناوب پیدا می‌کند؛ در نتیجه، شاعر کودک، مربی کودک، معلم کودک، پدر و مادر و تمامی کسانی که به انحصار گوناگون سروکارشان با کودک است، باید به مثابه یک روان‌شناس آگاه، تا اندازه‌ای با دنیای کودک و مسائل مربوط به روان‌شناسی و تعلیم و تربیت آشنا باشند تا بتوانند متناسب با نیازها و توانایی درک و دریافت مخاطبان، از ابزار و عناصر و شگردهای دیگر شعری استفاده کنند.

به موازات رشد سنی کودک، میزان و گستردگی عناصر شعری از قبیل: احساس و عاطفه، تخیل، زبان و... در شعر افزایش می‌یابد. این موازنه از لحاظ محتوای آموزشی شعر نیز مورد توجه است. بسیاری از آموزش‌های رایج در شعر کودک، برای مقطع سنی پایین‌تر عموماً به طور مستقیم و گاه در لفافه‌ی تمثیل ارائه می‌شود. اما در سنین بالاتر، کم‌کم آموزش مستقیم جای خود را به آموزش غیرمستقیم می‌دهد.

در شعر کودک، علاوه بر مؤلفه‌های اصلی شعر مانند: پیوندهای آوایی و معنایی، جذابیت و گیرایی، عاطفه و احساس، اندیشه و تفکر، مضمون یا درون مایه، بافت درونی و شکل ظاهری و زبان و بیان، محتوای آموزشی نیز مد نظر است که باید با نیازها و توانایی درک و دریافت آنان متناسب باشد، از صافی هنری شعری بگذرد و به شکل غیرمستقیم به کودکان منتقل شود. آشنایی با ظرافت‌هایی که در قلمرو شعر کودک و نیز دنیای کودکان وجود دارد، به برقراری تناسب کافی بین هدف‌های آموزشی و محتوای شعر یاری می‌رساند. بنابراین، برای مربیان و معلمان برقرار کردن رابطه‌ی حسی و فکری با شعر، یافتن درون‌مایه‌ی آن و نیز آشنایی با روش‌های بیان مطلوب شعر به منظور انتقال دانسته‌های خویش به کودکان و نوجوانان، نه تنها لازم، بلکه ضروری است.

هدف از این نوشتار، ارائه‌ی تحلیل نوین و امروزی نسبت به شعر کودک است. از این رو سعی شده است، در هر مورد، علاوه بر اصل بحث، مطالب با شاهد و مثال‌های متعدد و گوناگونی مزین شوند تا در کنار آسان‌تر کردن کار قضاوت، نوشته‌ها روشن‌تر و مستدل‌تر باشند.

هدف اصلی ما در این کار پژوهشی، رسیدن به آغازگاه شعر کودک در ایران و فراز و نشیب‌های موجود در راه تکامل تدریجی آن است. این کار با بررسی جامع ویژگی‌ها و مفاهیم اصلی شعر کودک انجام شده است و در این راه، از کلیه‌ی منابعی که به نوعی با موضوع پژوهش مرتبط هستند، کمک گرفته‌ایم.

با توجه به نوع کار این تحقیق که زمینه‌ای است، روش توصیفی مبتنی بر تحلیل تکوینی به شکل مطالعه و تحقیق کتاب‌خانه‌ای، کارآمدترین و مناسب‌ترین روش در نظر گرفته شد.

اطلاعات جمع‌آوری شده‌ی این پژوهش براساس مطالعات کتاب‌خانه‌ای توصیف و تشریح شده و به منظور بهره‌گیری از جنبه‌های متفاوت آن، با توجه به مستندات، مصداق‌ها و مثال‌ها، تجزیه و تحلیل شده است تا با توجه به هدف‌های تحقیق و سؤالات آن، در بخش یافته‌های پژوهش، پاسخ‌های شفاف و روشنی به سؤالات تحقیق داده شود و در نهایت جمع‌بندی و نتیجه‌گیری تقریباً مفصلی از آن‌ها به عمل آید.

در این پژوهش، دکتر فرخنده مفیدی و دکتر حسن ملکی، به ترتیب در مقام استاد راهنما و استاد مشاور حضور داشتند. اصل پژوهش در دانشکده‌ی علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه علامه طباطبائی نگه‌داری می‌شود.